

ПРИНЦИПИ НА МУЗИКАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В АВСТРИЯ И СРАВНЕНИЕ С ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ ПРАКТИКИ ЗА КЛАСИЧЕСКА КИТАРА В БЪЛГАРИЯ

БОЖАНА ПАВЛОВА¹³

THE PRINCIPLES OF MUSIC EDUCATION IN AUSTRIA AND A COMPARISON WITH THE PEDAGOGICAL PRACTICES FOR CLASSICAL GUITAR IN AUSTRIA AND BULGARIA

BOZHANA PAVLOVA¹⁴

Резюме: Настоящият доклад обръща внимание на специфичните особености на обучението по класическа китара и подготовката на ученици и кандидат-студенти в държавните училища в Австрия. В детайли ще бъдат разгледани учебният план, предложената литература, възрастовите групи и педагогическите практики на австрийските музикални училища. Ще бъдат разгледани педагогическите, дидактическите и психологическите методи, заложи в плана на музикалните училища в Австрия, изграждащи емоционалното възприятие

¹³ Божана Павлова. Редовен докторант в департамент „Музика“ на Нов български университет, с научен ръководител проф. д-р Панайот Панайотов (e-mail: bozhana.pavlova@yahoo.com)

¹⁴ Bozhana Pavlova. Regular PhD student at the Music Department of the New Bulgarian University, with scientific head Prof. Panayot Panayotov, PhD (e-mail: bozhana.pavlova@yahoo.com)

и музикално-естетическото развитие на личността. Целевата насоченост е свързана с изграждането на дългосрочна задълбочена връзка с инструмента и развитие на креативното мислене. Докладът представя сравнение на педагогическите практики в Австрия и България, както и изводи от изложените аргументи и тези. Следва съпоставка на профилираното обучение на китаристите в двете страни.

Ключови думи: музикално развитие, китарна школа, репертоар

Summary: The present report focuses on the specific characteristics of classical guitar education and music studies at Austrian music schools. The detailed analysis of the curriculum, the recommended literature and the teaching methods will outline the common pedagogical practices there. Furthermore, it will define the didactic, pedagogical and psychological aspects of the curriculum which aim to develop the emotional sensibility and music aesthetics of the students. The focus of the education in Austrian music schools is on establishing a long-term relationship with the instrument and developing musical creativity. The report presents a comparison between the pedagogical methods in Austria and Bulgaria, and presents its conclusions from the presented arguments and theses. Finally, it draws a parallel between the guitar music education of pupils in both countries.

Key words: musical development, guitar school, repertoire

1. Институции за музикално обучение в Австрия и тяхното структурно разделение

За разлика от България, в Австрия съществуват многобройни музикални училища от държавен и частен тип. По данни на Конференцията на австрийските музикалнообразователни институции от май 2018 г.¹⁵, броят им за цялата страна е 370. В тях са заети 7 000 учители и се обучават 200 000 ученици. Основните

¹⁵ [Die Musikschulen in Österreich in Zahlen 2018]

училища имат множество филиали, които се помещават в общо 2 000 допълнителни сгради. Тези институции разполагат с бюджет от 250 милиона евро, 63% от които се поемат от държавата, 20% от родителите и 17% от общините. Институциите от този тип предлагат уроци по специални предмети, които се провеждат следобед, след общообразователното училище, както и допълнителни курсове по музикална теория, солфеж, хорово пеене, камерна музика, танци и други. Допълнителните занимания са свободноизбираеми. Училищата са независими от общата образователна система. Напредъкът на музикантите в изучаването на съответния инструмент се контролира чрез изпити за преминаване към следващо ниво, които се провеждат на всеки 3 или 4 години, до достигане на финалния изпит за напреднали. Всяка година в началното ниво в тези училища могат да постъпят младежи и девойки на различна възраст.

Съществуват и профилирани държавни музикални гимназии, които са значително по-малко на брой. Тяхната учебна програма включва общообразователна част, в която е интегрирано ежеседмично изучаване на музикални предмети като солфеж, музикална теория, анализ, хармония, история на музиката. Тази форма на обучение е близка до системата на музикалните училища в България, с тази разлика, че австрийските музикални гимназии не предлагат уроци по специален предмет, а изпращат своите възпитаници на уроци по инструмент при учители в музикалните училища или дори при преподаватели в академиите по музика и изкуства. Позитивната страна на тази смесена форма на обучение се изразява в това, че изключително надарените млади музиканти могат от ранна възраст да вземат уроци при висококвалифицирани преподаватели. Този метод им осигурява задълбочена и целенасочена работа от самото начало, поставя основите на бъдещото им развитие и им отваря вратите към следване във висше учебно заведение.

Следваща форма на обучение са държавните музикални консерватории, предлагащи музикално обучение за ученици. Такива има във всяка от австрийските провинции, по-специално

в големите градове Виена, Грац, Залцбург, Инсбрук, Айзенщат, Фелдкирх, Линц. В Австрия с името „консерватория“ се назовават както висши учебни заведения, предлагащи бакалавърски и магистърски степени, така и специализирани музикални заведения, които имат подобен на музикалните училища принцип на действие, но различен статут.

По-детайлният поглед към този вид образователна институция разкрива следната специфика. Учебният план на консерваториите, обучаващи деца и младежи, е сходен с този на музикалните училища, но изискванията за прием са сравнително по-високи. Тези учебни заведения получават допълнително финансиране от държавата за особено надарени таланти, което им дава възможност да подсигурят половин или един допълнителен час по инструмент седмично (общо около 60 учебни часа за 2018 г.). В тях се предлага и широк спектър от допълнителни курсове, които са интегрирани в учебната програма и имат задължителен характер.

В Австрия след успешно представяне на финалния изпит в едно от горепосочените музикални учебни заведения се счита, че кандидат-студентите са готови за приемните изпити във висше учебно заведение в страната или чужбина. Въпреки това училищата невинаги успяват да подготвят своите кандидати на ниво, което да им гарантира, че ще покрият изключително високите изисквания на приемните изпити в университетите във Виена, Грац или Залцбург например, които са сред най-реномираните в световен мащаб и като такива привличат ярки таланти с изключителна подготовка и умения. Въз основа на това наблюдение може да се направи заключението, че австрийските музикални училища не са достатъчно конкурентоспособни. В това отношение целенасочената подготовка в българските музикални училища доказва своите предимства. Индивидуалните занимания по специален инструмент и задълбочената работа по хармония, музикален анализ, полифония, история на музиката, акустика, солфедж и теория още в гимназиалния курс водят до музикално израстване и зряла интерпретация на кандидат-студентите, идващи от България. По този показател те са добре подготвени и за първите семестри в университета.

2. Учебен план за класическа китара в музикалните учебни заведения в Австрия¹⁶

През 1994 г. в Австрия е създаден Общ учебен план за музикалните училища, приложим в цялата страна. Дотогава всяка отделна провинция (Долна Австрия, Виена, Горна Австрия, Щирия, Тирол, Каринтия, Залцбург, Форарлберг и Бургенланд) разполага със собствен план, съдържащ различни изисквания. Целта на Общия план е да се постигне целенасочено и централизирано обучение по музика, както и да се постави стабилна основа за развитие на музикалните образователни институции. Това е първият и основен педагогически стълб на държавните музикални училища, изготвен от 2 500 преподаватели в продължение на 2 години. Процесът на създаване на документа, както и постигнатият краен резултат са в съответствие с европейските норми и изисквания за университетите и консерваториите.

В основата на концепцията на музикалните училища стоят музиката и свързаните с нея изкуства. В общия контекст на обучението уроците по музика спомагат за позитивното личностно развитие, развивайки артистичните заложи и талант на отделния индивид. Училищата по музика в Австрия осигуряват среда за културен обмен между деца и младежи. Те предлагат възможност за задълбочено музикално образование на всички слоеве на обществото, което потвърждава широкоспектърната им роля. Всяка година постъпват огромен брой нови ученици на различна възраст, желаещи да изучават музика, понякога и без приемен изпит за проверка на музикален слух, чувство за ритъм и/или практически инструментални умения. Училищата предлагат условия за обмяна на опит в атмосфера, която изключва конкуренцията и насърчава взаимното уважение с цел повишаване на нивото на културно съзнание на нацията. В много случаи се поставя основен акцент върху креативността, желанието за музициране и интереса на учениците. Професионалното развитие, включващо фор-

¹⁶ [Entstehungsprozess 2018]

миране на дисциплина за всекидневна подготовка и упражнения, овладяване на детайли в музикално-аналитичен план, усвояване на технически умения и изграждане на собствен мироглед и стил на изпълнение, невинаги е част от заниманията по музика. Много често учителите се съобразяват с индивидуалните цели на ученика и неговото семейство. Въпреки че на теория качествата, необходими за започване на музикално обучение, са целеустременост и сериозност, практиката невинаги е в съгласие с това. Причината, от една страна, е приемът на огромен брой кандидати, а от друга – невъзможността учениците да се задълбочат в избрания инструмент поради заетост с множество други извънучебни занимания.

Общата педагогическа, дидактическа и психологическа част на учебния план¹⁷ включва комплексен поглед върху музикалната активност и осигуряване на високо качество на обучението в музикалните училища. Като централен елемент в общото музикално развитие се обособяват танцът и пеенето, които освен че представляват основна човешката потребност от музициране и двигателна изява, са и важни похвати в педагогическия процес, при който съчетаването на рационалност, емоция и моторика е от изключителна важност. Правилната им дидактическа употреба води до развитие на музикален слух и способност за анализ и подпомага изразителността на интерпретацията. Изграждането на музикално-естетически и общочовешки ценности също е сред основните цели на работата в музикалните училища. Чрез тези на пръв поглед елементарни форми на музициране се постига контрол на тялото, развитие на фантазията и креативността и повишаване на естетическите критерии, като при това значително се подобряват мотивацията и целеустремеността. Австрийските музикални училища са активен участник в културния живот на страната в различните му проявления и сфери, включващи семейството, църковната общност, непрофесионалните оркестри, ансамбли и хорове. Социалната отговорност, толерантността, както и развитието на музикалната интелигентност и креативност са основополагащи

¹⁷ [Konferenz der österreichischen Musikschulwerke 2018]

елементи в учебния план.

Педагогическата част включва установяване на атмосфера на доверие и вдъхновение и засилване на конструктивната и позитивната критика. Учителят е спътник в изграждането на самостоятелната личност на младия музикант. В музикалната педагогика на Австрия се използва термин, който заслужава особено внимание – „култура на грешките“. Отговорността на изявата пред публика, която е част от ежедневието на музикантите, в някои случаи поражда страх от грешки. Според австрийската методика на обучение по музика грешката не бива да води до отказ, гняв или промяна, а да се възприема като източник на информация и необходим импулс за по-голямо старание и усъвършенстване.

Изучаваният репертоар за класическа китара е стилово многообразен и обхваща всички епохи и стилове – класически, фолклорни, както и съвременна австрийска музика за китара [Schwarzinger 1988, с. 15-28]. Състои се от оригинална литература и аранжирани пиеси от времето на Ренесанса, Барока, Класицизма, Романтизма и музиката от XX и XXI век. Популярните жанрове като поп, рок, джаз, световна музика и техническият похват, наречен *fingerstyle* [Fingerstyle 2018], също присъстват в учебния план за класическа китара, както и пиеси от Латинска Америка и фолклорна музика. В контекста на австрийските музикални училища класическата китара успоредно със соловите си роли се превръща в съпровождащ инструмент, включен в разнообразни формации. С цел затвърждаване на материала на различни нива, в педагогическия план за класическа китара се наблюдава музичиране с разнообразни средства, познати от началната фаза на обучение – вокална перкусия, пеене, пляскане с ръце и др. Целевата насоченост е ефективното овладяване на ритъм, артикулация, динамика, тембър на инструмента, технически трудности, фразировка. Развитие на общата музикално-теоретична култура влияе пряко на интерпретацията на музиката. Освен специфичните технически и интерпретаторски умения, в учебния план е предвидено и преподаването на история на инструмента, специфични форми на нотация, музикална теория, съпровод по слух, импровизация.

3. Специфични особености на индивидуалното музикално обучение в Австрия и сравнение с практиките в България

В съзвучие с репертоарните изисквания и учебния план на музикалните училища, учебната система в Австрия предлага 4 нива на обучение, всяко от които трае между 3 и 4 години – елементарно ниво, начинаещи, средно напреднали и напреднали. Все повече навлиза груповото обучение по специален инструмент, особено в сферата на класическата китара, което има както позитивни, така и негативни последици в дългосрочен план. От една страна, тези часове спомагат за изграждането на социални компетенции и повишават нивото на мотивация на учениците, а от друга, не успяват да покрият всички важни етапи от индивидуалната подготовка в професионален аспект. В зависимост от възрастта на обучаващите се, музикалните училища предлагат модули от по 25, 40 или 50 минути на седмица. В българските музикални училища индивидуалните занимания по специален инструмент са с продължителност от 45 минути и се провеждат 2 пъти в седмицата. Те се допълват от часовете по задължително пиано в периода от 8-ми до 12-и клас. Този предмет подпомага овладяването на музикално-теоретичните дисциплини, на основния инструмент и на ансамбловото музициране.

В австрийските музикални училища проверката на усвояния материал се извършва всяка трета или четвърта година след приключване на дадено ниво. В България се провеждат годишни изпити за установяване на напредъка на младите музиканти, чието музикално обучение върви успоредно с общообразователната степен. Подобно интегрирано специално образование не е предвидено в учебния план на музикалните училища в Австрия. Там образователните институции са напълно независими една от друга, което обяснява факта, че общата музикалнотеоретична подготовка на учениците се провежда под формата на курсове, установени от конкретното учебно заведение, които не са заложили в учебния план, както е в България. За сравнение, по данни от сайта на На-

ционалното музикално училище „Любомир Пипков“ [Национално музикално училище „Любомир Пипков“ 2018], в годините на обучение се изучават следните теоретични дисциплини: солфеж, хармония, полифония, елементарна теория на музиката, история на музиката, музикален анализ, българска народна музика и инструментознание, а общообразователната подготовка се провежда по програма, одобрена от Министерството на образованието и науката.

И в двете държави се наблюдава обръщане към музикалните традиции, което е важен фактор в изграждането на национално културно самосъзнание. Възможността за изучаване на народни инструменти осигурява приемственост и трайна връзка с родната музика, като същевременно отваря нови хоризонти за музикално развитие. Друга обща черта на музикалното образование в двете страни е погледът към бъдещето чрез създаване на възможности за разширено обучение в стиловете поп и джаз. В Австрия се предлагат уроци както за класическа, така и за електрическа китара. В българските музикални училища и тези по изкуствата се среща вокална специалност „Поп и джаз пеене“. Обучението по електрическа китара навлиза в програмата на университетите.

Едно от основните различия в образователните подходи на двете страни е свързано с критерия „професионална/непрофесионална подготовка на обучаващите се“. В Австрия липсва подобно разделение, тъй като философията на австрийското музикално обучение е възможно повече хора да се докоснат до музикален инструмент. В същото време музикалните училища в България осъществяват процес на подбор чрез приемни изпити, което рефлектира пряко върху броя на учениците, изучаващи музика. Финансовите, социалните и регионалните фактори, които оказват пряко влияние върху успешното развитие на младите музиканти, също не могат да бъдат пренебрегнати като причини за разликите в числеността на възпитаниците на музикалните училища в България и Австрия. Културната и социалната среда (образование, семейство, учители), съчетани с вътрешната мотивация за личностно израстване, с таланта и целеустремеността на отделната личност

стоят в основата на добрите резултати. Специализираното музикално образование в България е високо ценено в западноевропейските страни, а резултатите на българските възпитаници на конкурси, прослушвания и приемни изпити във висши учебни заведения зад граница са доказателство за високото качество на нашето музикално обучение. В Австрия амбицията за професионален успех сред учениците в сферата на средното музикално образование не е толкова висока, но на академично ниво се забелязва осезаемо повишаване на критериите. Това ограничава до голяма степен възможностите за следване в австрийските висши учебни заведения, тъй като достъп до тях имат само най-изявените млади инструменталисти. Погледнато от друга перспектива, този тип музикално обучение изгражда общество, което не само се интересува от изкуството, но и превръща музикантите на аматьорско ниво в основен двигател на културата. Това е причината за ли като „Концертхаус“ и „Съюза на музикантите“ във Виена да бъдат винаги пълни с публика, която е ценител както на творчеството на класиците, така и на съвременните композитори.

РЕФЕРЕНТНИ ИЗТОЧНИЦИ

Библиография

- ARDILA-MANTILLA, Natalia, 2016. *Musiklernwelten erkennen und gestalten*. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien. ISBN 978-3-643-50555-2.
- BAYER, Maria, 1978. *Möglichkeiten und Grenzen der Leistungserfassung*. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien.
- BRENK, Markus, 2003. *Kunsterziehung als pädagogisches Problem der Schule*. Frankfurt am Main: Peter Lang. ISBN 3-631-39871-9.
- GLEISS, Gabi, 2010. *Tanz in der Schule: Magisterarbeit*. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien.
- HOSP, Melanie, 2011. *Entwicklung und Bedeutung der Gitarre als Konzertinstrument im Laufe des 20. Jahrhunderts*. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien, 2011.

- MALMBERG, Isolde, 2012. *Projektmethode und Musikunterricht. Didaktisch-methodische Perspektiven der Projektmethode für Lehr- und Lernprozesse im Musikunterricht* Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien. ISBN 978-3-643-50291-9.
- SCHMIDT, Beate, 2010. *Multiperspektivität im Musikunterricht*. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien.
- SCHNEIDER, Hans, 2012. *Neue Musik vermitteln. Ästhetische und methodische Fragestellungen ; Symposium an der Hochschule für Musik Freiburg im Rahmen des Festivals mehrklang! freiburg vom 13. – 16. Mai 2010*. Freiburg: Schott.
- SCHWARZINGER, Andreas, 1988. *Tendenzen der Zeitgenössischen Gitarrenmusik zur Situation in Österreich: Diplomarbeit*. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien.
- STÖGER, Christine, 2001. *Kunst in der Schule. Studien zur Reformpädagogik in Österreich unter besonderer Berücksichtigung des Musikunterrichtes*. Frankfurt am Main: Peter Lang. ISBN 978-3-631-37347-7.

Списания, печатни периодични издания

Guter Unterricht, 2007. *Friedrich Jahresheft*. XXV.

Интернет публикации

- Национално музикално училище „Любомир Пипков“ [онлайн] [прегледан 06 март 2018] Достъпен на: <http://www.nmu-bg.org> [National School of Music Lyubomir Pipkov [online] [viewed 06 March 2018] Available on: <http://www.nmu-bg.org>
- Die Musikschulen in Österreich in Zahlen. *Konferenz der österreichischen Musikschulwerke* [online] [viewed 06 March 2018] Available on: <http://komu.at/ueberuns/datenzahlen.asp>
- Entstehungsprozess. *Konferenz der österreichischen Musikschulwerke* [online] [viewed 06 March 2018] Available on: http://komu.at/lehrplan/ueber_lehrplan.asp
- Fingerstyle. *Oxford Living Dictionaries* [online] [viewed 06 March 2018] Available on: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/fingerstyle>